

LIELAIS STAĀLINS

latviešu poesijā

Pašlaik visas Padomju Savienības strādnieki, zemnieki un inteliģēcā ar vislejāko centību studē lielā vadonā un gūdra skolotāja Padomju Savienības Generalisimus biedra Stalīna biogrāfiju. Sakarā ar to mūsu agitatoriem un propagandistiem būs joti pāmēci iepazīstēt ar dzējōju krājumu «Latviešu dzējnieki Stalīnam», kurā ir daudz skāstu, dzīļi izjustu, spēcīgu un varenu lieļajām Stalīnam veitītu fini.

Marks-Leniņa-Stalīna mācība ir visprogresīvākā pasaule, tā rāda un apgāsino viesturēzākā un vistaisnākā cēlu uz cilvēces attīstības kalngalim, tās labklājību un latīni — uz komunismu.

Socialistiskā teorija, kad to apgūst masas, pārvērsas par lielu materiālu spēku, — māca Kārlis Marks. Tāda ir liela Stalīna mācība, kas rāda un apgāsino mums tagadīnes un nākotnes cēlu. Katru Stalīnu vārdu, katru vīnu aizrādījumui, rikojušu, katru vīnu rakstu visplašākā darba tautas un inteliģences masas cēnās pamatīgi izprast, iegaujēt un realizēt dzīve.

Mēs zinām, ka lieļais Stalīns darbojas Kremlī: dienām un naktīm. Mēs zinām, ka viņš laimīgs tad, kad padarītais darbs atnes laimi visai darba tautai.

Cik daudz viņš cara laikā izcītējis cietumos un septiņas trīmdās, cik dzīļi viņš pazīst darbalaužu dzīvi, to mums vēsti visa viņa dzīves gaita.

Lūk, tāpēc viņš mums tik mīļ un tuvu.

Dzējoli «Dzesma par Stalīnu» to skaisti parāda Fr. Rokpelni.

Es tāpēc varu runāties
Ar Stalīnu kā brāli,
Viņš manās bēdās dalijs,
Ar viņu kopā celš man ies,
Cik skats vien saredz tāli...

So pašu domu plāsāk apdzīlē Jānis Sudrabkalns dzējoli «Latvju zile Kremļa tornī:

— Te par latvju sūrām bēdām
Domā vīrs, kam tūkstoš rūpu,
Kam ir viņi brāli mi,

Kam nevienīs nav zems un niecīgs,
Kam nav bēdu neredzamu.

Viņš ar latvju vīriem cīnā,
Domās stāga asins takas,

Viņš tiem uzticas kā brāliem.

Par Lielā Stalīna vārdu, kas māsas pārvērsas par jaunradīto spēku, skaisti un aizraujoši dzied Vāclās Lukss. Kad pasaules telpā atskan liela Stalīna balss, dzējniekiem liekās, ka vārtus ver polaris sals, atkāpjas dienvidu svēleme. Darbalaudis top vāroni, jo katrai rauj ciņā un darba Stalīna balss.

Skaisti nobeidz Aleksandrs Čaka savu dzējoli «Ar tavu vārdu, biedri Stalīn», veitītu šīm pašam tematam:

— Ar tavu vārdu strādnieks ceļas
dienu,

Lai veiktu darbu, kā to māci tu,

Nav tāda vārda zemei vairs,

neviens,

Kas tā kā zvaigzne mūžam

mirzētu.

Skaisti izteic so domu arī dzējniece Anna Brēdele, pasvītrotāma, ka liela Stalīna vārdu latviešu tauta glābā kā zelta grādu.

Par to, kas pānākts liela Stalīna vārda un kas vēl jāsasniedz, dzied Meinharda Rudzītis dajajā un satūrīgajā dzējoli «Stalīna Konstitūcija».

Atzīmējot to, kas jau sasniegts lieļās socialistiskās celtīniecības laikā, piemīnot grandiosos sasniegumus tautsaimniecībā, aizraujošos, visā pasaulelā cilindrošos ieguvumiem zinātēm un mākslas laukā, dzējnieks konstatē, ka viss tās runā par lielo Stalīnu, jo viss tās saistīts ar viņa vārdu, ar viņa cēnānos pēc darbalaužu laimes:

— Ar zelta burtīm vārdi pauž,
Cik tālu ceļš mums jāizlauž,
Lai tukšnešos plaukst kiršu dārzi
Un ciļvečiši nav, kas justos bārs.

Visu to mēs sasniegsmi, jo zinām, ka mūsu mīlais un gudrās skolotājs — lieļais Stalīns, ruhājot dzējnieka vārdiem, ir tas, kas «sauli staro pāt» (M. Rudzītis), kas «pirmais Maskavā un pārmais mūsu zemēs», kas «pirmais pasaulei, kas labu grib un vār» (A. Čaks).

Pat še nedaudzē izvilkumi no dzējoliem krājuma «Latviešu dzējnieki Stalīn» rāda, cik skaistai, dīzen un spēcīgu Stalīna tēlu radījuši latviešu dzējnieki: tēlu, kas tuvs mums kā brālis, kam nevienīs nav zems un niecīgs, kam nav bēdu neredzamu, kā balss katrai cīnai un darbā rauj, kas rāda vāronus, ar kā vārdu strādnieks celas dienai, — lai tukšneši pārverstos kīru dārzos, lai nevienīs nejūtos kā

Jermolovas teatra viesizrādes Rīgā

Sakarā ar gaidāmajām Jermolovas vārda nosauktā Valsts teatra viesizrādēm, Rīgā ieradies šī teatra direktors rīkotājs L. Zingers. Mūsu līdzstrādniekiem vīns izteicās: — Jermolovas teatris Rīgā ieradies pilnā sastāvā ar savu māksliniecisko vadītāju Stalīna premijas laureātu, noplīnī bagāto mākslas darbinieku A. Lobanova priekšgalā.

Viesizrādes iecākšies 19. jūlijā un turpināsies līdz 3. augustam. Pavisam dosim 16 izrādes.

Izrādes, cik domājams, notiks Operas un baleta teatra telpās.

20. jūlijā un 1. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

21. jūlijā un 2. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

22. jūlijā un 3. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

23. jūlijā un 4. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

24. jūlijā un 5. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

25. jūlijā un 6. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

26. jūlijā un 7. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

27. jūlijā un 8. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

28. jūlijā un 9. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

29. jūlijā un 10. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

30. jūlijā un 11. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

31. jūlijā un 12. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

32. jūlijā un 13. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

33. jūlijā un 14. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

34. jūlijā un 15. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

35. jūlijā un 16. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

36. jūlijā un 17. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

37. jūlijā un 18. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

38. jūlijā un 19. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

39. jūlijā un 20. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

40. jūlijā un 21. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

41. jūlijā un 22. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

42. jūlijā un 23. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

43. jūlijā un 24. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

44. jūlijā un 25. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

45. jūlijā un 26. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

46. jūlijā un 27. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

47. jūlijā un 28. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

48. jūlijā un 29. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

49. jūlijā un 30. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

50. jūlijā un 31. augustā notiks Opera un Baleta teatra telpās.

51. jūlijā un 1. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

52. jūlijā un 2. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

53. jūlijā un 3. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

54. jūlijā un 4. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

55. jūlijā un 5. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

56. jūlijā un 6. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

57. jūlijā un 7. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

58. jūlijā un 8. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

59. jūlijā un 9. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

60. jūlijā un 10. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

61. jūlijā un 11. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

62. jūlijā un 12. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

63. jūlijā un 13. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

64. jūlijā un 14. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

65. jūlijā un 15. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

66. jūlijā un 16. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

67. jūlijā un 17. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

68. jūlijā un 18. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

69. jūlijā un 19. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

70. jūlijā un 20. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

71. jūlijā un 21. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

72. jūlijā un 22. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

73. jūlijā un 23. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

74. jūlijā un 24. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

75. jūlijā un 25. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

76. jūlijā un 26. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

77. jūlijā un 27. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

78. jūlijā un 28. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

79. jūlijā un 29. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

80. jūlijā un 30. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

81. jūlijā un 31. septembrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

82. jūlijā un 1. oktobrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

83. jūlijā un 2. oktobrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

84. jūlijā un 3. oktobrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

85. jūlijā un 4. oktobrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

86. jūlijā un 5. oktobrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

87. jūlijā un 6. oktobrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

88. jūlijā un 7. oktobrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

89. jūlijā un 8. oktobrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

90. jūlijā un 9. oktobrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

91. jūlijā un 10. oktobrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

92. jūlijā un 11. oktobrī notiks Opera un Baleta teatra telpās.

93. jūlijā un 12. oktobrī notiks Opera un Baleta teatra telpās

Dzejnieks Nizami jaunākās pētniecības gaismā

Vārda pēc ievērojamais austrumu dzejnieks Nizami labi pazīstams un vispārigajā literatūrā ieņem jo redzamu vietu. Slavens Kaukaza tautu sāmē jau savā darbibas laikā pirms astoņiem gadsimtiem, viņš arvien saistījis kulturali topošās Eiropas uzmanību. Taču patieso Nizami neiepazina vēl ne klasicisms, ne 19. gadsimta romantisms, kad austrumu dzeja kļuva par neizsmējamu avotu eksotiskiem motiņiem. Pieskaitīts feodalās Persijas millas un sufisma mistikas dzejniekiem, Nizami savaldzināja prātus tikai sāi virzienā; no tāda viedokļa viņš parasti ari literatūrvēsturiski aplūkots līdzās citiem persiešu episkās un liriskās dzejas meistariem — Firdusi, Omaram Hejjamam, Hazifam, — kuri pirms un pēc viņa skandīnājuši savu liru Iranas galmos. Tikai tagad, padomju zinātniskajā pētniecībā, Nizami savas talas pagātnes iejomā parādās pavismi citādā gaismā, un viņa darbi, gandrīz pilnīgi saglabājušies laikmetu griezōs, kļuvuši par vērtīgu padomju tautu socialistiskās kulturas mantojumu. Lidz ar to pats dzejnieks atdots savai istājai dzīmtelei un nacijai, kuru viņš tik karsti milēja un apdziedāja savā dzejā.

Nāzami pieder azerbaidžāņu tautai, vienai no vecākajām Padomju Savienībā. Drošu datu par dzejnieka dzīvi sa- mērā maz, bet vina dzejiskajos darbos krietnā tiesa tādu pastrāksturojumu, kas labi noder vipa gaitu un personi- bas izpratnei. Tāpat vina poemās ie- tverta visai bagātīga laikmeta vēstu- riskā viela un ainu pa ainiā risinās re- als sadzīves atspoguļojums.

Dzimis Gendžas pilsētā ap 1141. gadi, Nizami (istā vārdā Iljass Jusuſa dēls) te arī nodzīvoja visu mūžu, nododamies literatūrai un zinātniskām studijām. Gendža 12. gadsimtā bija Azerbaidžanas lielākā pilsēta Aranas apgabalā un viens no ievērojamākajiem centriem uz lielā tirdzniecības ceļa starp ziemeļiem, rietumiem un austrumiem. Tuvejās Gruzijas, arabu un mongoļu iebrukumu apdraudēta, tā bija apvērsta vareniem mūra societātiem, kuru torni augstu pacēlās

zajāo stepjū plāšumā. Gendžā tāpat kā Semachā uzplauka amatniecība un zīda rūpniecība, radot stipru ekonomisko pamatu topošajai azerbaidžaniešu literatūras un mākslas kulturalai, kas 12. gadsimtā šajā tuvējos austrumos raksturīga jau ar zināmām renesanses tendencēm. Sevišķi augstu pakāpi saņiedza liroepiskā dzeja, mākslas amatniecība un architektura, kuras brīnišķīgais ornaments vēl tagad redzams dažādo pussagruvušo celtuvi piemiņekļos. Mongoliem iebrūkot, Gendža 1235. gadā pārvērtās drupās un vairs neatjaunojās. Tagad tās vietā klajs lidzenums augstu kalnu ielokā, jo tuvinā Kirovabada izaugusi dažus kilometrus tālāk uz ziemeļiem, bet vecā pilsēta ar visu Nizami dzives vietu archeoloģiski restaurēta redzama liela maketā ~~dzejniekiem~~ veltītajā muzejā.

Nizami laikā Azerbaidžānā valdīja samērā mierīgi apstākļi. Sejdzuki jau 11. gadsimta vidū bija iekarojuši Bagdadas kalifatu, bet viņu vīlnis neiznīcināja azerbaidžāniešu varenākās kņazistes Sīrvanu ar galvaspilsētu Šemachā un Aranu. Kā tas bija parasts feodālās iekārtas apstākļos, profesionālie dzejnieki piemita gaimos, šachu, ūchi vai emiru algotī savu kungu slavināšanai. So dziesminieku biografijas tad īri uzglabājušās ipašos krājumos, tāpat kā dzives apraksti par tiem, kas piedēra pie dervišu ordeņiem. Nizami ar savu spožo talantu nemeklēja ceļu uz valdnieku pilim vai ūchim, dervišu, vai andžumanu mītnēm. Viņš izauga un visvairāk jutās saistīts ar rosigo pilsonību, kas uzplauktosajās pilsētās cinijs par savām tiesībām un brīvību iepretim feodālu varai. Mūžīgā padevībā, bailēs no pavēlnieka dusmām un zemiskās savstarpējās intrīgās galma dzejnieki kalpoja tikai augstāko šķiru gaumei, viņu tematika bija ierobežota, un kaislās gazeles, svinigi liekulīgās kasidas (odas) vai bruņniecisko dāku un milas poemas beidzot no-

Nizami. Nopelniem bagātā mākslas darbinieka
Gazantara Halikova glezna

optimistiskajām glai-
mu odām, šī humanistiskā ideoloģija
jau visai dzirdami sasaucas ar vēlāko
Eiropas renesances progresīvo garu.
Vienā no savām pirmajām poemām
«Noslēpumā pūrs» (Machzen ul esrār),
kas veltīta Erzandžanas šacham, Niza-
mi kā spoguli parāda asinskārā var-
mākās riebīgo seju, itin kā atgādina-
dams tiraniem viņu nežēlibu tautas ap-
spiešanā. Darbam un priekam cilveks
radits virs zemes, ne launai varmācī-
bā, egoismam un tukšām plāpām, —
tādu motivu dzejnieks dažādi variējis
savās poemās un pats uzskata to par
jaunu, līdz tam nedzīrdētu valodu. Viņš
slavina tautas varenību, kad, šķēršļus
un grūtības pārspēdama, tā sasniedz
savu labklājību.

Vecā idealistiskā kritika Nizami no-
sodošajai politiski etiskajai ideoloģijai
cēlonus meklē sufismā un mūku dzīvē,
kam dzejnieks itin kā nodevies, bēg-
damas no pasaules. Vēsturiski tomēr
droši pieņemams, ka, brīvs no asketu
ordeniem, sektantiskās mistikas un
saistībām ar andžumaniju, viņš atrā-
dies loti tuvos sakaros ar pusnelegalām
socialpolitiskām organizacijām, kas tani
laikā izplatījās Azerbaidžanā un visā
Iranas kalifāta intellīgences un amat-
nieku vidū, lai aizsargātu savus bied-
rus pret varas nesējū patvalu. Savā
ziņā šī kustība atgādina viduslaiku
«amatu brālibas»; Gendžā viena no
tādām arī saukusies par «achi» (ara-
biski «mans brālis»). Achiem bijusi
sava kopdzīve, biedru pelņa nākusi
kopīgā saimniecībā, kuru pārzinājis

3 WINTER 1984

P A D O M J U D I E N V I D I

Si gada jūlijā pirmajās dienās Bakū notika lielā Azerbaidžanas tautas klaīka Nizami dzimšanas 800 gadu jubilejas sagatavošanai veltītā konference, kurā kopā ar prof. Rūdolfu Egli piedāvājāmies kā Latvijas republikas pārstāvji, 1600 km lielo attālumu no Maskavas līdz Apšerona pussalai līdmašīna paveicīga astoņās stundās. Ceļā redzējām arī Kubanas un Stalingradas stepi, kur 1942. gada norisa Tēvijas kara pagrieziena kaujas. Varonpilsētu Stalingradu Volgas krastā varējām paskatīt īlkai putna lidojumā. Aiz tās apakšā pamirdz upju un ezeru zilums, lielas pilsētas, ciemi un bagāti kolchozi. Zalās oslas mijas ar sausiem pustuksnešiem. Visu laiku līdz pat Astrachānai mūs pāvada Volga, kas savas ietekas tuvumā pagādina istu salīnu archipelagu. Drīz mūsu acīm atspid Kaspijas jūra, līdz iebeidot aiz Derbenta vārtiem noriesta Saulē skatam atklājas naftas torņu, iekncts baltu namu miriads. Mēs esam Azerbaidžanas galvaspilsētā Bakū. Elektriskais vilciens no Surānciem nepilnā stundā ienes trokšainajā pilsētas centrā.

Bakū nodzīvojām apmēram nedēļu. Jādzīst, ka tik Isā laikā nav iespējams redzēt visu, ar ko vajadzētu iepazīties. Bet arī šajā Isā laika spridī, ko tur pavadijām, guvām priekšstatu par lielo Aizkaukazijas republiku. Baku vārds nav svešs arī mūsu tautai, īpaši tās večākajai paaudzei. Savā laikā šajā pilsētā no soda ekspedīcijas lodēm pēc Piekta gada revolūcijas patvērumu atrada vairāki latviešu revolucionari. Ilgus gadus tur nodzīvojis Birznieks-Upitis. Vairākus mēnešus 1915. g. tur pavadijis arī tautas rakstnieks Andrejs Upitis un vesela rinda citu rakstnieku. Kaukazi dzīvi savos stāstos attēlojis Birznieks-Upitis. Bet tagad viss te pārmainījies līdz pašiem pamatiem. Tas, kas redzējis Baku senāk, to šodien vairs nepazītu. Tā ir liela un moderna pilsēta ar gaišiem namiem, platām ielām un ēnainiem dārziem. Kāds pilsētas darbinieks stāstīja, ka vēl 1928. gadā Bakū dzīvot bijis diezgan skumīgi. Cilvēkam no auglīgākiem apvidiem nācies diezgan grūti aprast ar putekļiem un dūmiem apkvēpušo pilsētu. Bet Staļina piecgads Baku ieguvusi jaunu seju. Viņur redzams, kā padomju cilvēka varonīgais darbs pārveido un savā labā kalpina dabu. Neauglīgie pustuksnesi apūdenoti un tajos tagad zalo kolchozu vīnogu dārzi, kokvilnas lauki un kviešu druvas.

Azerbaidžana ir veca zeme ar bagātu un senu kulturu. Azerbaidžanu tautas vēsture iesniedzas 4000 gadu tālā pagātnē. Pirmās zījas par Baku rodamas jau mūsu eras 10. gadsimta arabu rakstnieku darbos. Jau 12. gadu simteni Azerbaidžana aizsniedz augstu materiālās un garīgās kulturas līmeni. Padomju vēsturnieki apgāzuši Rietumos izplatīto maldīgo teoriju, kas azerbaidžaniešus uzskata par persiešu atvasi. Istenībā šīs tautas kultura jau kopš 16. gadsimtiem veidojusies diezgan patstāvīgi, uzsūkdama visu labāko, kas tālaik radies Austrumu pasatlē. Azerbaidžanu tauta devusi cilveci īšķiļu izcilu dzejnieku kā Nizami, ari vēlākos gados no tās vidus nāca daudzi ievērojami kulturas darbinieki un drosmīgi revolucionari. Tauta vēl sādien dzīvs varonīgā patriota Babeka vārds, kas organizēja sacelšanos pret savu laiku Azerbaidžanas apspiedējiem — Bagdadag kalifiem. Babeka spožais varonīdarbs vēlākos gados iedvesmoja daudzus brīvības cīnītājus, kas vadīja tautu cīņā pret svešiem iebrucējiem.

Azerbaidžanas tautas vēstures gājums nav bijis viegls. Tājā saskatām daudz kopīga un radniecīga ar latviešu tautas iktēpa gaitām. Arī šo zemi vairākkārt pradājuši sveši iebrucejī. Tā piedzīvojusi gan mongoļu jūgu, krievu caru, gan savu kungu visnežēlīgako teroru, tomēr visos laikos tā spītīgi pratusi izstāvēt brīvību un saglabāt nacionālo kulturu. Tauta allaž ticējusi labākai nākotnei. Pēc gandrīz 800 gadiem milzīgās Krievzemes plašumos pacelās varenās Oktobra revolucionājas liesmas, kas līdz pašiem pamatiem nodedzināja karisko tautu cīņumu un atbrivoja arī azerbaidžānu tautu no cara ierēdņu un

Oktobra revolucija un Staļina Konstitūcija atmodinājusi citreiz drūmo lūksnešaino zemi jaunai dzīvei. Azerbaidžāna tagad ir viena no bagākajām Savienības republikām, kas valstij dod ne vien naftu, bet arī bagātas vīnogu, kokvilnas un kviešu ražas. Tur rod arī krāsainos un mēlnos metus. Pēc Oktobra revolūcijas Azerbaidžānā izveidojusies augstu attīstīta rūpniecība. Azerbaidžānu tauta izvirzījusi no sava vidus veselu virknī apdāvinātu rakstnieku, mākslinieku, ziņnātīnes un kulturas darbinieku, kuru vārdi šodien zināmi ne vien padomju republikās, bet arī aizrobežu zemēs.

Azerbaidžanas kulturas dzives uzmaibas centrā pašlaik ir Nizami 800 gadu jubileja, kas notiks septembrī. Valsts apgāds gatavojas izdot lielā dzejnieka darbu akademisku pilnizdevumu ar plašiem komentariem un zinātniskiem apcerējumiem par Nizami laikmetu. Tris izlases sējumi paredzēti ari krievu valodā, no kuriem pirmais ar Nizami poemu fragmentiem jau iznācis pagājušajā gadā. 6. junijā, piedaloties ielām Baku darbalauzīmasām par-

jas, valdības un kulturas organizāciju
šārstāvjiem, svinīgi ieguldīja Nizami
leminiekļa pamatakmeni. Piemineklis
acelsies plašā laukumā pašā pilsētas
centrā, preti Nizami vārdā nosauktajam
tauru stilā celtajam muzejam.

Turpat netālu redzami apstūbējušie
vēcas pilsētas mūri ar pazīstamo Jau-
avu torni, chanu pili un minaretiem,
tie pagātnē pieminekļi simbolizē
milzīgo atšķirību starp drūmu senatni-
em ūdenskrātuviem. Te var atrast ļoti ipatnē-
jus 11. un 12. gadsimtēja piemineklus,
kurus rūpīgi saudzē. Visinteresantākā
ieta Vecpilsētā ir vēsturiskais muzejs,
kas iekārtots bijušajā chanu pīlī. Muzejs
ar iepazīties gandrīz ar visu Austrumu
autu mākslu, sākot ar pēdējiem gad-
līniem pirms mūsu eras. No chanu
cilts jumta atveras plašs skats uz zilo
Kaspjas jūru, dzīvo, troksnaino jaun-
pilsētu un ostu. Ari Vecpilsētā tagad
ir jaunās dzīves pulsacijas. Satumstot
nīkjreklīm, gadsimtu sirmajos naminos
autri atmirdz elektriskā spuldzē. Pa
vērto logu radio skaļrunī dzirdama
azerbaidžanu tautas dziesma. Darba
īrs pēc dienas gaitas, sapulcējis ap sevi
īsimeni, lasa padomju laikrakstu. Tumš-
māte meitene dzirkstošām acīm lapo-
iezū grāmatu. Tumšo ieliju krēslā at-
spīd padomju dzīves saule, šalc socia-
lisma celtniecības vēji. Dzīves plāšo
īreniņu ipaši izjūt, uzķāpot kalnā pie
Kirova pieminekļa, no kura pārredzama
īsa pilsēta līdz pat Zichai un Bala-
haniem. Monumentālais piemineklis —
azerbaidžanu skulptora darbs. Tas sa-
vedzams pat no lielas tālienes un pil-
ētas vistālākajiem rajoniem. No šīs
ietas 1936. gadā raudzījies arī
Iaksims Gorkijs, kas pēc tam veltījis
azerbaidžanu tautai un Baku pilsētai
īkaistu tēlojumu. Viena no ipatnākajām
eltnēm Bakū ir Stalina muzejs. Tani
zskatāmi diagramas, kartēs un make-
kos attēloti revolucionārijas vadīto Lepinā
un Stalina dzīves gaita un visa Krie-
sijas proletariāta revolucionārās kustī-
bas vēsture. Ipaša uzmanība veltīta
Baku proletariāta cīnām, kas saistās ar
Stalina, Kirova un Ordžonikidzes vār-
iem. Muzejā redzējām vairākas nele-
galas avizes, kurās azerbaidžanu valodā
iespieti Stalina kvēlie uzsaukumi un
nevadi. 1908. un 1910. gadā biedrs Stalins
apcietināts un ievietots Baku cietumā.
Vēl tagad jūras krastā redzama vecā
īrumā cietuma celtne. Apmeklētāju
atricē azerbaidžanu mākslinieku vei-
lota glezna, kas attēlo 26 komisaru no-
aušanu 1918. gadā, laikā, kad vieteja
purzuazijai ar intervēntu palīdzību
zdevās uz dažiem mēnešiem sagrabt

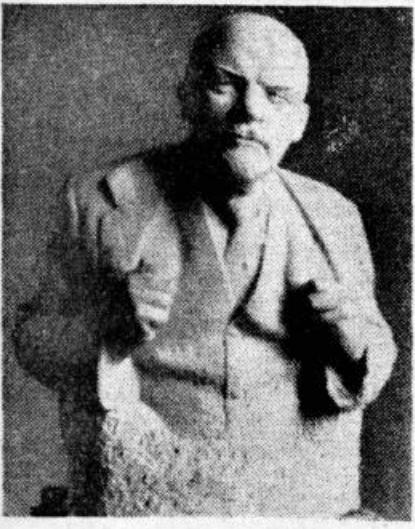
Katra iela un kvartals Bakū atgādina ēsturi, notikumus, kas tuvū un zināmi vienam padomju cilvēkam. Tur var edzēt daudzas retas lietas un piemiņekļus, kas citur nav sastopami. Pie ādiem retumiem visā pasaulei pieskaņājās Nizami muzejs. Tajā var aplūkot vērtīgus, tūkstošiem gadus vecus materialās un garīgās kulturas piemiņekļus. Padomju muzeju lielā priekšrocība ir tā, ka, pētidami atsevišķas personas dzīvi, vienlaikus iepazīstāties ar visa laikmeta sabiedriski politisko un ekonomisko fonu. Nizami muzejs nod priekšstatu par visu islāma pasauli lielā dzejnieka laikā — tajā valošajām strāvām un tendencēm, rāzoanas spēku attiecību izmaiņām vēstu-

Büt Bakū un neiepazities ar naftas ūpniecību nozīmē neredzēt pašu galeno. Šī gada pirmajos četros mēnešos ien Baku strādnieki devuši tūkstošiem tonnu naftas virs plāna. Nafta šeit Šalcugup pat no tris tūkstoš metru liela ziņuma. To rod ne vien sauszemē, bet rī zem jūras. Visur redzami naftas orpi. Liekas, katra zemes pēda piešķukusies pilna ar šo dārgo šķidrumu. Kādreiz te valdīja ārzemju koncesijāri. Bija laiks, kad naftu sūknēja ar ilvēku roku un zirgu palidzību. Katrā iena prasīja vairākus upurus. Bet tas au sen likvidēts. Sodien tikai muzejā ar paskatīties, kā iegūta nafta kapitāstu laikā. Padomju vara darijusi visu, kas atviegloju strādnieku darba apstāklus. Naftas iegūšana tagad pa lielākai

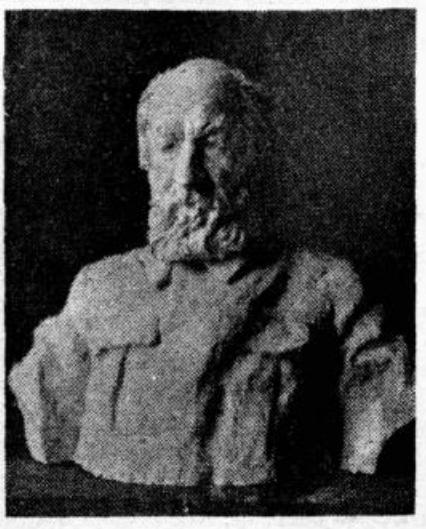
Varas regusāna tagad pa strādnieku
jau mechanizēta. Interesanti tas,
stāgjot pa naftas laukiem, tikpat
nemaz neredz cilvēkus, dzirdams
ienīgi lielo riteņu un sūkņu troksnis.
Strādnieku galvenais uzdevums tagad
zraudzīt un regulēt visa lielā mecha-
nismsa darbibu. Strādnieku kvartalos
aias celtnes, klubi, bibliotekas, dārzi-
ni sporta laukumi. Apskatījām arī
akademika Gubkina vārdā nosauktou
biblioteku, kas domāta tikai naftas
ūpniecības strādniekiem. Te, pārnācis
o rūpnicas, strādnieks, inženieris un
tehnikis var lasit laikrakstus, grāma-
tas un atrast savai specialitati piemē-
rotu literaturu. Līdzīgu biblioteku Bakū
pavism 24. Tas viss uzskatāmi pa-
šāda padomju varas rūpes par darba
aužu saimniecisko un kulturalo lab-

Tāda isolos nepilnigos vilcienos ir šo-
ienas Baku dzīves aina. Jāvēlas, lai
saites starp mūsu un tālajām austrumu
republikām kļūtu aizvien ciešākas, lai
nevis vienu otru labāk pazītu.

Edgars Damburs

I. A. Andrejevs — Lepins

V. Muchina — Akademikis Krilovs

Jauni eksponati Latvijas PSR Valsts muzejos

Latvijas PSR Valsts muzeji saņēmuši no PSRS Mākslas lietu komitejas jaunus eksponatus vairāk nekā 500.000 rubļu vērtībā.

Starp saņemtajiem eksponatiem ir 19. gadsimta otrās puses un 20. gadsimta sākuma labāko mākslinieku — realistu darbi.

Krievu glezniecību pārstāv šādi darbi: Perova — «Lenina portrets» un etide «Vecūks», Klavdija Lebedeva — «Svētīlīzdarbīca», Kivšenko — «Uz pārceļties», Hrucka — «Levs Tolstojs bērnībā», Stepanova — «Sādžā» (etide), Vinogradova — «Sieviete» (etide), Žukovs — «Peizaža», Vrubela — «Fausts un Grietina» (akvarelis), Serova, Uljanova u.c. zīmējumi.

Skulpturu pārstāv šādi darbi: Stalina premijas laureates Muchinas — «Aka-

dēmika Krilova gāmetne», Stalina premijas laureata Ingala — «Biedra Stalina biste», Andrejeva — «Lenina biste», Konenkova — «Jaunība» un vairāki Lebedevas, Mutavilovas, Strelkovas, Balashovas u.c. darbi. Starp grafikas eksponatiem jāmin Stalina premijas laureatu Kukriniski un Vereiska darbi, tāpat arī pazīstamo padomju mākslinieku Kibrika, Soifritisa, Boima, Sokolova, Uljanova, Fonvizina u.c. darbi. Visi šie minētie eksponati nodoti Valsts Latviešu un Krievu muzeja rīcībā.

Vakareirospas muzeja porcelana nodaļai uzdzīvīnāti šādi padomju mākslinieku darbi: Stalina premijas laureata Orlova — «Māte», Frich-Hara «Puškins» un «Baloo», Słonina — «Komponists Šostakovičs» un Sofnikova neliela apmēra grupas par Lielā Tēvijas kara temām,

Chruckojs — Levs Tolstojs bērnībā

Kara gados Amerikas Savienotajās Valstis socialais romāns stipri regrešēja, kritiskā realisma vietā stājās «jaunamerikanisms» — slavas dziesma monopoliiskā kapitāla kundzībā.

Vareja sagaidīt, ka pēckara periodā vadošā amerikānu rakstnieku grupa atkal sāks acerēt darbalaužu dzives apstāklus kritiskā realisma garā. Šīs cerības pievila. Divu pēdējo gadu amerikānu literatura rāda gaužām bēdigu ainu. Laiķā, kad Savienotajās Valstis valdošie apstāklī rakstniekiem nekādā zinā nedod tiesības nogrīmt idealismā un pašamierinātībā, kad radusies tāda politiskā un ekonomiskā situācija, kas dienīnā mudina amerikānu lasītāju padomāt par apstāklīem savā zemē un par ASV lomu starptautiskajos notikumos, tieši tagad kritiskā realisma pārstāvjiem amerikānu literatūrā būtu plaši darbības lauki un pateicīga lasītāju saime. Istenībā tomēr notiek gluži pretējais.

Dž. Steinbeks, grāmatas «Dusmu augļi» autors, pirms kara bija kompetents un pietiekami drošīdrīgs savas zemes sabiedriskās dzives pētnieks. Taču savā vēlākajā novelē «Mēness nrietēja», kurā tas attēlo nacīstu uzbrukumu kādā demokratiskā Eiropas zemei (laikam Norvegijai), Steinbeks pauž domu, ka sabiedriski parādību analizei dailliteratūrai arī vēl ir neizdibināms noslēpums. Autora antifašistisko uzskatu godīgums ir neapšaubams, taču lasītājam tūlīt rodas doma, ka šo noveli sarakstījis kāds cits Steinbeks, nevis «Dusmu augļi» autors.

Nesen iznākusi Steinbeka grāmata «Konservu rinda» jau pilnīgi valda skeptiskais individualisms. Aprobežoti intelektuali, labsirdīgi vāzānpī — filozofi un idealistiskas ielas meitas lasītāju priekšā nospēlē uzautrinošu sentimentālu komēdiju.

«Konservu rindas» varoni dzivo mākslīgi radīta pasaulē. Steinbeka acis viņu izcilākā ipašība ir tā, ka viņi pilnīgi ignorē vissprātīgo moralī — kodeku. Un tieši šādu personu mutē Steinbeks ieliek prātojumus par dzives «filozofisko» jēgu. Tā grāmatas centralā persona nolēm, ka «vāzānpī šajā pasaulei izrādīsies par dzīvot spējīgākam nekā pārējā cilvēce, jo viņi atpūsas, kamēr pārējie strādā, nolieto savus

nervus un veselību, cenšoties radīt kaut ko lielāku».

Tas ir viss, ko Steinbeks spēj nostādīt pretīm amerikānu buržuaziskās sabiedrības garam.

Pie Steinbeķa darbiem ilgāk pakāvējās tāpēc, ka pēc kompetentu amerikānu kritiku domām, Steinbeķa darbi amerikānu literatūrā stāpējās arī barometra funkcijas, kas rāda vispārīgo klimatisko stāvokli. Steinbeķs kā pēdējais uzķāpa kalnā un kā pirmais dodas lejup. Grāmata «Dusmu augļi» pabeidza amerikānu trīsdesmito gadu sociālā romāna attīstību nevis tāpēc, ka tā būtu pārāka par visām, bet gan tāpēc, ka tā izmantoja daudzu priekšteču pieredzi, kļūstot tādā kārtā par tipiskāko un sniedzot zināmību kopšaīkumu.

Lidzīgu celu nostaigājis arī pazīstamais amerikānu dramaturgs O'Neils. Ari viņš sāka ar lugām, kas ar visām savām klūdām tomēr arī sniedza kapitalistiskās iekārtas nesaudezīgo kritiku. Tagad viņa dramatiskajiem darbiem spīgti mistiski dekadentisks raksturs, tie pasvītro cilvēka absoluto atkarību no tumšiem instinktiem, viņa stāvokli bezcerīgumu.

1946. gada beigās Nujorkā notika O'Neila jaunās lugas «Ledesvīrs nāk» pirmizrāde. Daudzas amerikānu presē parādījušās kritikas šo lugu pielīdzīnā Gorkija lugai «Dibenā», jo arī tajā esot rādītas lielpilsētas padibenes: dzērāji, ielas meitas, zagli un vāzānpī. Taču Gorkijam iapatā humanisma vietā O'Neils liek jo šaubīgus mistiski filozofiskus apsvērumus un motivus. Viena no šīs lugas personām izsaka šāda «pasauļa uzskata» principus: «Cilvēki ir tās materials, no kura jāveido ideāla, brīvā sabiedrība. Bet nav iespējams uzzelti marmora templi no mēslu un netīrumu mālsījuma.» O'Neils iet tālāk par pārējiem amerikānu dekadencējiem pārstāvjiem. Viņš kļūvis par cilvēni un katru cēnšanos pēc brīvā cilvēku sabiedrības apzīmē par nejēzību.

Amerikānu lasītāji sasprindzināti gaidīja plaši reklamēto Sinklera Luisa

MASKAVAS MĀKSLINIEKU IZSTĀDE

Visu, ko es redzu un sajūtu, es vēlos pastāstīt savaiacīgā valodā nevis formas, nevis stilā labāk, bet gan jaunās dzives izjūtas ierosmē, — šie Jurija Pimenova teiktie vārdi sevišķi pārliecinoši ieskanas, apmeklējot Maskavas mākslinieku V. Odincova un J. Pimenova gleznu izstādi, kas nesen atklāta Latviesu un krievu mākslas muzejā.

Jauņas dzives, jauno padomju cilvēku attieksmju izjūta, mūsu spilgtā dzivespriečīgā ūdensīpa ir tā kopīgā lielā tema, kas tuvina abus māksliniekus, kas arī mums liek pārdzīvot, aizrauties un priečties kopā ar viņiem.

Sājā izstādei nav darbu, kas skatītu atstātu vienāldzīgu. Ir darbi, kas uztugnoti vairāk vai mazāk spidoši un meistarīgi, bet visi tie ir savā ziņā dzīvei nepieciešami. Gandzis par visiem tiem gribētos teikt: — «Lūk, tieši tas, ko vajadzēja gleznot! Lūk, tieši to ari vajadzēja parādīt!» Kā Pimenovs, tā arī Odincovs loti asi izjūt mūsu saturu bagāto, mērķtiecīgo tagadni, smalki prot uztvert un parādīt tās noskapas un skēršļus, kas pārvarami mūsu ceļā uz jaunām uzvarām. Lai tas būtu frontes ceļš, pa kuru nule kā braukšu smagie liegabali, atstādami tajā savu daudztonīgo gumijas riepu iespiedumu («Riepu sliedes»), vai arī sievietes, kas lielas pilsētas nomāle strādā sakū dārzā («Sakņu dārzs nomālē»), vai arī meitenes, kas brauc uz fronti («Meitenes brauc uz fronti») — viss tas ir tik sirsniņi un realistiski patiesi, tādūz tajā ir kaut kā sava, mūsējā, ka gluži neapzīngi vēl un vēlreiz viss tas ja pārdzīvo kopā ar māksliniekiem. Abu mākslinieku pasaules vērojums nav pārīrs; viņi grib iespiesties lietu un parādību būtībā, ieterpt to dailā, žirgā glezniecīskā tēlā. Viņi prot at-

rast mums apkārtējā dzīvē to pašu svarīgāko un dzīzāko, kas ietvēries lielā patiesā mākslā, skar un satrāuc. Viņi izjūt un attēlo to jauno, dzīvo, kas ir tik lezīmigs mūsu laikam, mūsu padomju zemē: jaunos cilvēkus, jaunas dzives un darba ritmu.

Jurijs Pimenovs ir spīrgts, pievilcīgs un guuds meistrs. Kā mākslinieku viņu vispirms raksturo saturigums, liela mākslas kultura, laba gaume, dzīla stila izjūta. Var redzēt, ka viņš nepalek pie tā, ko reiz jau apguvis. Var redzēt, cik mūsu dzīvē daudz tāda, kas ierosina mākslinieka daiļradī.

Vīņa mākslinieku attīstības gaitā ir bijis daudz aizrautību, «glezniecisku simpatiju». To lezīmes vērojamas arī izstāde («Sārtais pliknis», «Meitene sarkanā», «Tana»). Pirmkārt franči — Manē un Renuars. No frančiem šī izsmalcināta peleķi zilā gamma. Bet Pimenovs, protams, ir krievu mākslinieks. Viņš nevarēja palikt tiri juteklis savas glezniecīskā manieres baudītās. Viņu pārāk aizrauza dzīve cilvēki, dzīve, sadzīve. Lūk, viņa «Pavasaris» — sadragāti ieroči un turpat līdzās zemnieki, kas ar tīrumu. Cik tas ir vienkārši un cik izteiksmīgi! Kara vētras aizsalkušas, atkal darbā aicina dzīmāt zemei. Cik daudz neviltota prieka, lirkas, svauguma ir bērns, kas dēsta jauno kokus (Nr. 34)! Kāds svētku prieks jātums slaidājās meitenēs, kas ar sarkanu drānu izrotā kapiteli (Nr. 42)! Cik lieiski attēlots saules apgaismoto sieviešu darbs «Kartupeļu stādītājs»!

J. Pimenovs ir ari izcils teātra mākslinieks. Laikmets un stils jauki izjusti viņa izmeklētās, smalkajās studijās Leboša komēdijas «Krājnīca» un «Kā meliju dāma» inscenējumiem.

Neliels skaits darbu ogles technika («Frontes pīstātne», «Bēri aplūko trofejas», zīmējumi L. N. Tolstoja romānam «Anna Karenīna») rāda, ka J. Pimenovs ir ari lieisks, zīmētājs.

V. Odincovs arī asi izjūt un attēlo tagadni. Daudz dzīvības, plašā vēriens viņa nelielajās, saules un gaisa pīstātītājās. Kaspijs studijās. Lielu sirsnigumu mākslinieks sasniedz savas vienkāršajās, mazrunīgās ainaivās. Lielisks ir vīpa nelielie darbi: «Bēri pavasari», «Pavasaris», «Pirmie stāris».

Odincova radošā darbā lieku vietu aizņem kara tematika. «Cīpa par uguns pozīciju», «Uguns pozīciju», «Meitenes brauc uz fronti» un citas.

Nenoliedzami visspēcīgākā no šīm gleznām ir «Par Stalingradu». Tāja mākslinieks sasniedz lieku dramatisku spēku. Psicholoģiski pareizi un pārliecinoši traktīti kaujinieki, kas no liekušies pie biedra, kurš savu dzīvību atdevēs par Dzimteni. Gleznā nav nekāda ārišķa patosa, nav teātra žestu, bet toties tājā ir visdzīlākais iekšējais spraugums.

Samērā diezgan daudz Odincovam ir kļuso dabu. Viņa kļusās dabas skaistas, bet varbūt pārāk krāsainas: ziedētībās neletīpst priekšmetu mīles un asinis, bet bieži vien nogulīs to virsmās, pats par sevi.

Maskavas mākslinieku gleznu izstāde var mūsu māksliniekiem sniegt daudz ko pamācību tematikas jomā. Odincova un Pimenova piemērs skaidri parāda, kā jāmeklē un jāapdarina mūsdienu tematika, rāda, kā tā jāmīl. Viņi tā iegūstama visplašāko skatījumu masu atzinību.

G. Matvejevs

JAUNAS GRĀMATAS

Latvijas Valsts izdevniecība redakcijai piesūtījusi šādas izdevumus:

Dailliteratura

A. Antonovska. «Lielais Mouravi». I dala. Tulk. Fr. Mierkalns. A. Ritova vāks. 216 lpp. Maksā 8 rbl. 50 kap.

Sergejs Borodins. «Donas Dmitrijs». Tulk. Voldemārs Rēja. Vāku zīmējīs S. Gelbergs. 372 lpp. Maksā 15 rbl.

V. Kostīevs. «Ivans Bargais». Romans. Tulk. A. Tālčis un K. Blaus. S. Gelberga vāks. 408 lpp. Maksā 16 rbl.

Leons Paegle. Lugas. Arv. Grīgula redakcijā. Vāku zīmējīs K. Sūnīns. 682 lpp. Maksā 24 rbl.

Indriķis Lēmanis. «Kalve». Stāsti. R. Dzena vāks. 196 lpp. Maksā 5 rbl.

Edgars Pīnčons. «Sapata Neuzvarāmās». No angļu valodas tulk.

Al. Sakss. Vāku zīmējīs R. Dzenis. 272 lpp. Maksā 10 rbl.

N. F. Pogodins. «Pasaules radīšana». 4 cīlēni ar prologu. Tulkojis E. Mindenbergs. 96 lpp. Maksā 3 rbl.

J. Rainis. «Pūt, vējini». Tautas dziesma piecīs cīlēniens. Olīgerta Abeles origālnakogrebumi. 188 lpp. Maksā 18 rbl.

Aleksējs Tolstojs. «Sāpju ceļi». Trilogija. (Māsas, Astona padomītās gads, Apmācības rīts.) Tulkojis Andrejs Upīts. 1104 lpp. S. Gelberga vāks. Maksā 35 rbl.

Muzika

A. Aīsvāngs. A. N. Skrjabins. Tulk. Vold. Upenieks. 48 lpp. Maksā 1 rbl.

Concone. Op. 9. 30 vingrinājumi augstai balsij. 96 lpp. Maksā 18 rbl.

Emīls Dārziņš. Solo dziesmu izlase. Maksā 5 rbl.

A. Kalniņš. 4 dziesmas ar J. Raiņa vārdiem. Maksā 4 rbl.

Krievu komponisti. Dueti un trija. I. 60 lpp. Maksā 12 rbl.

Latvijas PSR Valsts himna. Maksā 1 rbl.

J. Ē. Medīnš. Latviešu tautas dziesmas. Balsīj ar klavieru pavadījumu. Maksā 5 rbl.

Erihs Melngailis. 4 dziesmas soprānam ar vijoli un klavierēm. Maksā 4 rbl.

Mākslinieciskā pašdarbība

Skolas skatuve. Lugas, dzejas, fragmenti mākslinieciskā pašdarbības pulcīiem. Sakārtojis L. Pēlmanis. 172 lpp. Maksā 5 rbl.

Grāmatu rādītājs Nr. 7. No